

blijven. Het eikenblad is landelijk gezien nog maar op enkele plaatsen aan te treffen, naast het Fochtelooërveen bevindt zich ook in De Peel een iets grotere populatie. De heideringelrups heeft het zwaartepunt van haar verspreidingsgebied in (grotere) heidegebieden en is als zodanig vooral op de Veluwe, in Drenthe en in de duinen te vinden.

's Nachts waren er opklaringen en koelde het af tot ongeveer 8 graden. Dit leidde ertoe dat de vangst, ondanks de zes (!) generatoren en bijbehorende lampen, ietwat tegenviel. Abel had overigens nog de meeste pech: zijn nieuwe generator liet het afweten en zorgde ervoor dat hij zonder in actie te komen huiswaarts keerde. Vermeldenswaard zijn de waarnemingen van de veenweide-uil (*Acrionicta menyanthidis*) en de lindepijlstaart (*Mimas tiliae*).

Overigens werd later, om precies te zijn 25 juni, opnieuw een nachtvlinderexcursie in het Fochtelooërveen georganiseerd. Deze excursie, ditmaal georganiseerd door Vereniging Natuurmonumenten, werd gehouden op de avond dat de latere Europees kampioen voetbal, Griekenland, tegen Frankrijk speelde (voor de liefhebbers: 0-1 winst voor de Grieken, doelpuntenmaker Charisteas). De belangstelling was er echter niet minder om. Na een korte inleidende presentatie over nachtvlinders konden bij twee lakens nachtvlinders worden bekeken. Maar liefst 3 pijlstaartvlinders waren die avond vertegenwoordigd: avondrood (*Deilephila elpenor*), pauwoogpijlstaart (*Smerinthus ocellata*) en ligusterpijlstaart (*Sphinx ligustri*). Het eikenblad (deze keer de vlinder zelf) en tweekleurige uil (*Hecatera bicolorata*) waren de échte juweeltjes van deze avond. *Hecatera bicolorata* is een contrastrijk uiltje waarvan de rupsen zich met streepzaad (*Crepis*) voeden. Hoewel het beestje door het hele land kan worden waargenomen, is het nergens een gewone verschijning.

Nadat de excursiegangers waren vertrokken werden de lampen al gauw gedoofd, waarna Henk en ik huiswaarts keerden. Het was een mooie vangavond geweest, maar niet bijzonder voor de maand juni was onze gedachte. In gedachten waren we al bij de volgende dag, wetende dat het Bargerveen (waar de landelijke excursie van sectie Ter Haar plaatsvond) op ons wachtte om bemonsterd te worden. En misschien ook wel bij het Nederlands elftal dat diezelfde avond na een zenuwslopende strafschoppenserie Zweden met 4-5 naar huis stuurde.

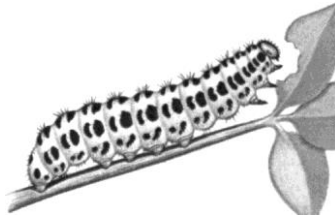
Verslag excursie Stuttebos – Gerrit Tuinstra

De tweede excursie van dit jaar werd gehouden op 5 juni, in het natuurgebied Het Stuttebosch, eigendom van Staatsbosbeheer. Dit afwisselende natuurgebied ligt zo'n beetje tussen de dorpen Oldeberkoop en Nijeberkoop. Het Stuttebosch kent verschillende toegangspaden. Eén aan de noordkant, langs de Bovenweg (N351), de weg van Wolvega naar Oosterwolde. Bij deze ingang naar het natuurgebied startte de middagexcursie. De avondexcursie startte hier in feite ook, maar toen zijn we eerst naar een ander toegangspad gereden, aan de Bekhofweg. Overigens is op de plaats waar de Bekhofweg de Linde kruist, nog een ingang naar het

natuurgebied, dit is de meest zuidelijke. Hier ligt ook de Bekhofschans, een oude verdedigingsschans die voor een deel nog in het veld herkend kan worden.

Voor de middagexcursie verzamelden zich zo'n 16-17 mensen. Om het eigenlijke natuurgebied te bereiken moet men eerst een laan uitlopen. De eerste vlinders werden in deze laan al snel waargenomen. Ook een aantal rupsen, waaronder rupsen van de najaarsspanner *Erannis defoliaria*, die momenteel (half oktober) alweer vliegt. Aan het einde van de laan kom je eerst bij een aantal bospercelen en vervolgens in een opener deel. Op deze plek is een deel van het bos gerooid en de bodem geplagd om zo een heide- en/of grazige vegetatie te krijgen. Uiteraard geschikt voor diverse vlindersoorten. Dit deel sluit aan op een prachtig schraal en vrij vochtig grasland met diverse gras- en zeggesoorten, maar ook erg veel echte koekoeksbloem (*Lychnis flos-cuculi*), orchideeën en rolklaver (*Lotus*). Deze laatste is de voedselplant van de Sint Jansvlinder (*Zygaena filipendulae*), die dan ook in aantal werd waargenomen. Niet als vlinder maar momenteel nog als rups en pop.

Zygaena filipendulae

Een micro die hier in de bosrand werd gevangen is *Pammene germmana*. Het verspreidingskaartje in De Kleine Vlinders (Kuchlein, 1993) toont slechts één uurhok, waarin deze vlinder bekend was. De vlinder heeft zich snel uitgebreid en is ook in Friesland al van verschillende vindplaatsen bekend. Een micro die hier in groot aantal waargenomen werd is *Glyphipterix thrasonella*. De vlinders werden gemakkelijk opgejaagd in de grazige vegetatie. De Kleine Vlinders (Kuchlein, 1993) vermeldt als voedselplant van deze soort ruscus (*Juncus*). Deze voedselplant wordt ook genoemd in *The moths and butterflies of Great Britain and Ireland* (Heath & Maitland Emmet, 1985). Hierin wordt ook beschreven dat er nog maar weinig bekend is van de voedselplant van de soort en dat men nog twijfelt aan de juistheid van *Juncus* als voedselplant. Als de rups inderdaad op zaden van *Juncus* leeft, zou er meer bekend zijn geweest omdat *Juncus* zo talrijk is. Overigens wordt ook vermeld dat de rupsen in de stengels van russen leeft.

Via de graslanden aan de oostkant van het natuurgebied, waar een icarusblauwtje (*Polyommatus icarus*) waargenomen werd, werd de excursie voortgezet naar het riviertje de Linde, wat hier slechts een “brede sloot” is. Na een rondje over de Bekhofschans werd de excursie doorgezet in noordelijke richting, voornamelijk door bosgebied. Van de spinner *Malacosoma neustria*, waarvan eerder op de middag al als rups gevonden werd, werd nu ook een pop gevonden. Daarnaast een exemplaar van *Oecophora bractella*, een prachtige micro met o.a. geel en zelfs

blauw op de vleugels, waarvan de rupsen voornamelijk van dood hout leven en een rups van *Orthosia miniosa*, één van zeldzaamste voorjaarsuilen.

Voor de avondexcursie verzamelden zich rond 21.00 uur zo'n twaalf personen. Omdat tijdens de middagexcursie het gebied verkend werd, was voor sommigen de locatie voor het opstellen van de lamp en het laken al duidelijk. Overigens konden we niet in het centrale deel van het natuurgebied lichten, omdat we dan de in het gebied aanwezige dassen zouden verstoren. Daarom werd de ingang aan de Bekhofweg gekozen voor de avondexcursie. Omdat de gekozen locaties op enige afstand lagen van deze ingang, was het nog even sjouwen met de spullen. Siep was hier goed op voorbereid, met zijn prachtig in elkaar geknutselde "rollator". Niet om achter te lopen maar om het aggregaat op te vervoeren! De locatie van Siep en Jannie, op een afstand van zo'n 600 meter van de ingang, bleek achteraf wel de beste, met het hoogst aantal soorten.

Het totaal aantal waargenomen soorten macro-nachtvlinders van de avondexcursie bedroeg, ondanks de niet optimale weersomstandigheden (vrij vochtig en koud), ongeveer 90. Een aantal interessante soorten die op het licht afkwamen waren de volgende:

- *Deilephila porcellus* (Klein avondrood - pijlstaart),
- *Jodis lactearia* en *Perizoma flavofasciata* (spanners),
- *Furcula bifida* (de minst algemene soort van de drie kleine hermelijnvlinders),
- *Acronicta alni*, *Pechipogo strigilata*, *Pachetra sagittigera* en *Anaplectoides prasina* (uilen).

Pechipogo strigilata behoort tot het groepje van de snuituilen. In tegenstelling tot bv. de zeer algemene *Hypena proboscidalis* (bruine snuituil) wordt *P. strigilata* op veel minder plekken in Friesland waargenomen. Tijdens de avondexcursie werd de soort op alle locaties waargenomen met in totaal 11 exemplaren. Blijkbaar is de soort in het Stuttebosch goed aanwezig.

Bijzonder was ook de waarneming van een exemplaar van de uil *Pachetra sagittigera*. Deze soort is van de laatste jaren alleen bekend uit Bakkeveen (19 en 21 mei 2002, o.a. tijdens een excursie van onze werkgroep) en Elsloo (diverse data in mei en juni van het afgelopen seizoen, inventarisatie van het speerpuntgebied de Schapedobbe).

De totaalijst van de excursie naar Het Stuttebosch op 5 juni 2004 omvat 145 soorten vlinders. 116 soorten macro-nachtvlinders, 24 soorten micro-nachtvlinders (waarvan één soort elders in deze Flinterwille nog wordt beschreven) en 5 soorten dagvlinders. Van 15 soorten werden rupsen gevonden en van 3 soorten poppen. De meeste soorten macro-nachtvlinders behoorden tot de familie van de *Geometridae* (spanners, 47 soorten), gevolgd door de *Noctuidae* (uilen, 42 soorten).

Literatuur

De Kleine Vlinders; Handboek voor de Faunistiek van de Nederlandse Microlepidoptera; J.H. Kuchlein; Pudoc Wageningen, 1993 (ISBN: 90-220-1038-4).

Verslag excursie Schaopedobbe op 10 juli 2004. Gerard Bergsma

Zoals reeds in de Flinterwille van maart 2004 aangegeven, behoorde bij het 'Speerpuntgebied' 2004 ook een werkgroepexcursie op de Schaopedobbe. Over het weer hadden we die dag niet te klagen. Er was veel zon (ook wolken) en het aantal deelnemers bedroeg circa vijftien personen. Tijdens de prachtige wandeling kwamen we zoals gewoonlijk van alles tegen. Een bloemlezing: de bladroller met de katogen op de bovenvleugels (*Olethreutis arcuella*), een aantal exemplaren van de pyralide *Endotricha flammealis* (qua kleur een zeer variabele soort), maar natuurlijk ook vele dagvlinders, waaronder zo'n vijftig bruine zandoogjes, een vijftal koevinkjes, enkele heideblauwtjes, boomblauwtjes, een zwarsprietdikkopje, een hooibeestje, een gehakkelde aurelia, een bont zandoogje, een vijftal eikepages, vijf grote dikkopjes, een atalanta, twee grote koolwitjes, een klein geaderd witje en niet te vergeten een aantal kleine vuurvlinders. Een mooie score. De Schaopedobbe is werkelijk een unieke oase in het landschap. Een relict uit vroeger tijden, die hopelijk in de toekomst nog wat meer bufferruimte om zich heen krijgt, gelet op de weilanden en akkers die aan de west- en noordoostkant pal aan het gebied grenzen. Zoals van de Schaopedobbe gewend, troffen we ook enkele rupsen van de nachtpauwoog (*Saturnia pavonia*) aan op struikheide. In de maand mei wemelt het er van de snel over de heidevelden scherende mannetjesnacht-pauwogen. Deze dagactieve nachtvlinder gedijt hier zeer goed. De mannetjes zitten overdag vaak in solitaire vliegdenen op het terrein uit te rusten van hun drukke vliegverkenningen. De (veel grotere) vrouwtjes vertoeven meestal laag in de vegetatie (tussen struikheidepollen) en verspreiden daar hun feromonen (lokstoffen) om mannetjes op hun spoor te krijgen. Tot onze verrassing vonden Jannie Sinnema en Gerrit Tuinstra elk een rups van het groentje. Dit kleine groene dagvlindertje vliegt vooral in mei en juni en is zeer goed vertegenwoordigd op de Schaopedobbe. Het is er zelfs een van de meest talrijke soorten in het voorjaar, die voornamelijk te vinden is langs bosranden en in struwelen aan de rand van heidevelden en schrale graslanden. De waardplanten zijn o.a. hulst (*Ilex aquifolium*), brem (*Sarothamnus scoparius*), bosbessoorten (*Vaccinium spec.*), dopheide (*Erica tetralix*) en struikheide (*Calluna vulgaris*). De rupsen zijn bijzonder moeilijk te vinden, omdat ze zo klein zijn en met hun groene uiterlijk nauwelijks opvallen op de waardplanten.

Midden op de Schaopedobbe ligt een schraal grasland, waar het wemelt van de zandblauwtjes (*Jasione montana*). Dit is geen vlindersoort, maar een plantje met prachtige blauwe bloemhoofdjes (behorende tot de klokjesfamilie) die het prima doet op kalkarme zandgronden en droge, open tot grazige terreinen. In genoemd graslandje barst het in de zomer van de vlinders en insecten, die vooral foerageren